

Una política empresarial per a l'era de la globalització. Una reflexió a partir de l'estratègia Europa 2020

Modest Guinjoan

PIMEC i Universitat Pompeu Fabra

1

Introducció

La globalització, en la ja seva llarga singladura, està resultant un fenomen amb una incidència sobre les economies occidentals comparable probablement a la que va tenir, en el seu moment, la introducció de l'electricitat o l'aplicació extensiva de les TIC en els sistemes productius, o en un entorn més proper, la creació del Mercat Comú, fenòmens de gran capacitat de transformació: els uns, en l'àmbit tecnològic; els altres, en l'àmbit comercial; tots ells amb importantíssimes conseqüències sobre la configuració econòmica i empresarial de les nacions.

Si la globalització encara ocupa i preocupa molta gent és perquè es tracta d'un procés de canvi que no s'ha acabat. D'alguna manera, aquesta revolució és un procés que té molt de recorregut fet –al llarg de la darrera part del segle passat i del que ha transcorregut del segle actual–, però probablement encara en té molt per fer. És per això que, a mesura que avança, genera res-

postes per part dels actors econòmics preocupats pel rol que poden tenir en un context en transformació, en particular per no perdre posicions competitives.

En bona part a remolc de la globalització, tant la UE com els seus estats membres a nivell individual intenten donar resposta als reptes que planteja la nova era a través dels seus programes en diferents àmbits, i també a través de documents rellevants de caràcter estratègic. Un d'aquests és *Europa 2020*, elaborat per la Comissió Europea, presentat en forma de Comunicació de la Comissió, de data 3.3.2010.¹ D'aquesta comunicació ens interessa considerar particularment tot allò que es proposa i que té incidència en el sistema empresarial, i que en aquest article ens hi referirem com a política empresarial.²

¹ COM(2010) 2020. La proposta *Europa 2020* assenyala altres reptes a més a més de la globalització, com la reparació de les finances mundials, el clima i els recursos naturals, l'envelliment de la població o la baixa taxa de creixement.

² Vegeu que no té res a veure amb el terme *política empresarial* que també s'utilitza en el marc de l'estratègia empresarial, com una via per fer-la operativa.

L'objecte de l'article és fer una lectura en clau catalana del que proposa *Europa 2020* en l'àmbit de la política empresarial. Amb aquest objecte, l'article s'estructura en sis punts. En primer lloc, presentem breument el concepte de globalització. En segon lloc, entrant en la proposta *Europa 2020* indiquem el tipus de creixement que es busca, no pas qualsevol creixement, i el seu encaix a Catalunya. A continuació, en tercer lloc, identifiquem el contingut de política empresarial de l'estratègia que proposa *Europa 2020*. Després dediquem un punt a fer una breu semblança de l'economia catalana sobre la base d'alguns indicadors macroeconòmics i empresarials. En el punt cinquè referenciem les línies de proposta del Consell Assessor per a la Reactivació Econòmica i el Creixement (CAREC) sobre el tema que ens ocupa, i en el sisè efectuem un conjunt de propostes pròpies, compatibles amb les que es plantegen a escala europea.

2

La globalització

Per globalització³ s'entén bàsicament el procés dinàmic i multidimensional d'integració econòmica en virtut del qual els recursos esdevenen més i més mòbils a escala internacional, alhora que les economies esdevenen cada vegada més interdependents. D'una manera més aplicada, el terme *globalització* s'utilitza àmpliament per descriure la creixent internacionalització dels mercats de béns i de serveis, del sistema financer, de les corporacions i sectors productius, de la tecnologia i de la competència.

El procés de globalització ha vingut impulsat per l'acció de tres forces determinants:

1. la liberalització dels moviments de capital i la desregulació, sobretot dels serveis financers;
2. la creixent obertura dels mercats al comerç i a la inversió, i
3. la incidència transversal i extensiva de les tecnologies de la informació i comunicació en l'economia.

³ Els conceptes que es presenten en aquesta secció segueixen bàsicament OCDE, 2005.

En l'acció d'aquestes tres forces hi han tingut un paper determinant tant les mateixes forces del mercat com les polítiques públiques específiques, de manera que el procés es pot interpretar com un fenomen microeconòmic (resultat de les estratègies i conductes individuals de les empreses), però a l'ensem cal assignar també un paper fonamental als governs, en particular a través d'organitzacions internacionals, com l'Organització Mundial del Comerç (OMC) o el Fons Monetari Internacional (FMI), per exemple.

En les seves diferents dimensions, la globalització ha comportat nivells d'activitat més alts i també que els fluxos d'intercanvi circulin a més velocitat (v. el gràfic 1), en un entorn caracteritzat per la reducció de distàncies i de barreres, i ha donat pas a l'actuació molt més lliure de les forces del mercat. I en aquest context, són actors privilegiats les empreses multinacionals, que amb els seus moviments determinen en bona part la configuració real del fenomen.

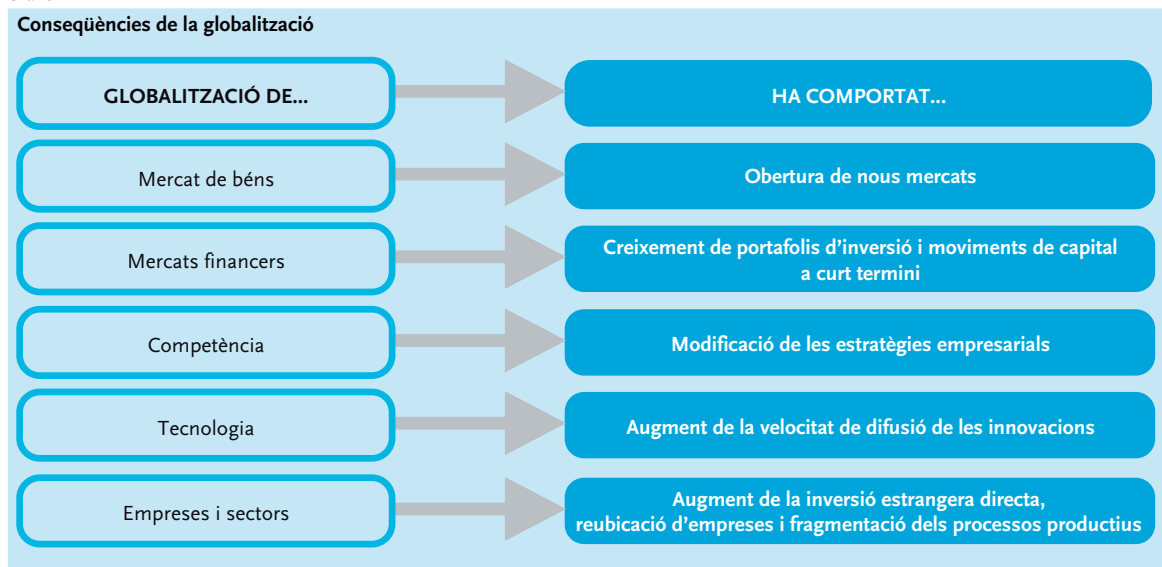
3

La preocupació pel creixement

Aconseguir el creixement econòmic es podria dir que és un objectiu mundialment compartit. La via per aconseguir el progrés, a nivell individual i a nivell col·lectiu, és créixer, produir més i fer-ho de manera més eficient i, per tant, competitiva. Del creixement se'n deriva el benestar, almenys el material, d'aquí ve que la cursa entre les nacions tingui per objecte trobar l'espai en què s'és competitiu i assegurar, al màxim possible, renda i benestar.

No obstant això, també cal dir que el terme *créixer* és un genèric que, fins fa relativament poc, admetia pocs matisos i pràcticament es mesurava a través del PIB i la seva variació en un període determinat. Probablement s'hi seguirà mesurant, però la proposta que fa *Europa 2020* no és del tot convencional, perquè planteja un creixement intel·ligent, sostenible i integrador, tres atributs que no necessàriament han de ser compatibles amb el concepte clàssic de creixement en què pràcticament tot s'hi val. Molt breu-

Gràfic 1

ment, què hi ha darrere d'aquests atributs del creixement desitjat?

1. Intel·ligent: que es desenvolupi una economia basada en el coneixement i en la innovació.
2. Sostenible: que l'economia utilitzi els recursos de manera més eficaç, que sigui més verda i competitiva.
3. Integrador: una economia amb un alt nivell d'ocupació que tingui cohesió social i territorial.⁴

El *desideratum* sobre les prioritats és rellevant en la mesura en què no es considera un creixement mancat d'innovació. S'assumeix que les economies més desenvolupades no tenen altra possibilitat de ser competitives enfront de les economies emergents que anant a l'avançada, innovant, entenent aquest concepte en un sentit ampli: innovació de producte, de procés, de màrqueting i organitzativa, i no neces-

sàriament només tecnològica, com s'havia conceput en èpoques anteriors (v. OCDE i Eurostat, 2005).

La segona i tercera característiques de les prioritats de creixement posen al davant els criteris de respecte al medi ambient i de responsabilitat social, i assenyalen un compromís polític inequívoc sobre aquests objectius.

Crec que respecte a les prioritats del tipus de creixement, els tres atributs són desitjables, per bé que un d'aquests es podria presentar de manera subordinada i no simultània: un creixement intel·ligent i sostenible, que consegüentment és integrador (generador d'ocupació i de cohesió), no pel fet de ser intel·ligent o sostenible, sinó pel fet de ser creixement.

Aplicat a l'economia catalana, l'objectiu de creixement és, òbviament, compartit i necessari. És més, bona part de la població estaria d'acord que el tipus de creixement que desitgem és del perfil dels tres atributs indicats, per bé que si calgués sacrificar-ne algun fàcilment trobaríem gent disposada a fer-ho. Aquest podria ser un punt de discussió. També se'n podria apuntar un altre: cal créixer mentre es mantingui l'enorme i crònic dèficit fiscal de Catalunya?

⁴ El plantejament d'aquest tipus de creixement té fonaments profunds en el nostre entorn. El mateix document *Europa 2020* (Comissió Europea, 2010) destaca els valors que permeten ser optimista al voltant del potencial europeu, tant econòmics (economies innovadores i desenvolupades...) com sociopolítics (democràcia, cohesió, respecte al medi ambient, diversitat cultural, igualtat homes-dones...).

Quadre 1

Actuacions proposades a Europa 2020 en set "iniciatives emblemàtiques"						
Iniciativa emblemàtica	Total d'actuacions proposades			Actuacions en l'àmbit empresarial		
	UE	Estats	Total	UE	Estats	Total
Innovació	5	3	8	3	2	5
Joventut	5	4	9	3	2	5
Digital	6	3	9	2	2	4
Ús recursos	8	7	15	6	6	12
Política industrial	11	4	15	10	3	13
Noves qualificacions	6	7	13	3	2	5
Pobresa	3	3	6	0	0	0
Total	44	31	75	27	17	44

Font: elaboració pròpia a partir d'Europa 2020.

Les economies tenen incentius per créixer quan es beneficien de fer-ho; a Catalunya aquest benefici es posa en dubte any rere any a causa de la distància que hi ha entre producció (PIB) i renda, perquè l'anomenada solidaritat amb la resta de territoris de l'Estat espanyol. El principi més elemental de comportament humà, el que descansa en l'autointerès, ens indica que un pot tenir interès a produir més si això el beneficia, però que produir més perquè visquin millor els altres hauria de resultar desencoratjador tret que hi hagi un component altruista o que hi hagi una imposició. Tan cert és que el creixement ha de ser un objectiu per a Catalunya, com que perquè sigui desitjable li ha de valer la pena al país. Actualment, amb l'asfíxia que plana sobre els serveis i la inversió pública, algú podria arribar a considerar que potser surt més a compte ser pobre i rebre de regions riques, que ser ric i acabar com una regió pobre. Malgrat aquests dubtes, suposarem que créixer és desitjable i que és un objectiu de política empresarial.

4

L'estratègia Europa 2020 i la política empresarial

Europa 2020 es planteja un nombre limitat d'objectius principals representatius del creixement intel·ligent, sostenible i integrador. Heus aquí una selecció no exhaustiva d'alguns d'ells per al 2020:

- El nivell d'ocupació entre la població de 20 a 64 anys hauria d'assolir el 75 % (69 % actualment).
- Inversió en R+D (pública i privada) del 3 % del PIB.
- 20/20/20: reducció en un 20 % de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle respecte al 1990; un 20 % del consum d'energia hauria de procedir de fonts renovables, i augment en un 20 % de l'eficiència energètica.
- Reduir l'abandonament escolar al 10 % (15 % actualment).
- Reducció en un 25 % del nombre d'europaus que viuen sota els llindars nacionals de pobresa.

Per a la consecució dels tres tipus de creixement objectiu de la Comissió Europea, sense pretendre identificar-los tots atesa l'enorme amplitud d'actuacions que hi pot haver, assenyalava a tall il·lustratiu el que anomena *iniciatives emblemàtiques*. N'apunta set, de les quals les més netament empresarials són "Una política industrial per a l'era de la mundialització", "Una Europa que utilitzi eficaçment els recursos" i la "Unió per la innovació". Les altres que tenen un cert contingut de política empresarial són "Joventut en moviment", "Una agenda digital per a Europa" i "Agenda de noves qualificacions i llocs de treball".⁵

Per cada una de les iniciatives emblemàtiques s'indiquen les línies de treball que es proposa la mateixa Comissió, i les que es proposen per als estats

⁵ La setena iniciativa emblemàtica, sense contingut empresarial directe, és la "Plataforma europea contra la pobresa".

Quadre 2

Actuacions més rellevants proposades a Europa 2020 en l'àmbit de la política industrial		
Responsable	Àmbit d'incidència	Propostes
UE	Voluntat política	- Política industrial que creï el millor entorn per a una base industrial forta, competitiva i diversificada. - Millora de l'entorn empresarial, en especial de la pime.
	Productiu	- Facilitar la transició dels sectors manufacturers a una eficàcia més gran en l'ús de l'energia i els recursos. - Promoure processos que redueixin l'ús de recursos naturals i augmentin les inversions en els recursos naturals existents a la UE. - Promoure la reestructuració de sectors en crisi cap a activitats de futur.
	Mercats	Promoure la internacionalització de la pime.
	Infraestructures	Garantir que les xarxes de transport i logístiques permetin a la indústria l'accés efectiu al mercat únic i a l'internacional.
	RSE	Promoure la responsabilitat social de les empreses.
Estats membres	General	Millorar l'entorn empresarial, especialment per a les pimes innovadores.
	Mercats	Incentivar la innovació a través de la compra pública.
	Innovació	Millorar les condicions de respecte a la propietat intel·lectual.
	Administració	Reduir la càrrega administrativa que cau sobre les empreses i millorar la qualitat de la legislació empresarial.

membres. En total s'identifiquen 75 actuacions. En el quadre 1 es presenten aquestes actuacions repartides per qui n'és el responsable, i també quantes d'aquestes podem considerar que pertanyen a l'àmbit empresarial. Com es pot observar, 44 de les actuacions proposades responen a aquest perfil, i les 31 restants corresponen a àmbits més generals (normalment d'ordre polític intern de la mateixa Comissió amb finalitats socials, educatives, investigadores, financeres, mediambientals, etcètera, però no específicament orientades a l'empresa).

Les actuacions que es proposen per a l'àmbit empresarial són de tipus molt divers.⁶ És oportú en aquest article fer referència a les que es proposen de política industrial per a l'era de la mundialització, que queden recollides en el quadre 2.

Es constata que la concreció i l'abast de les actua-

cions és heterogeni, n'hi ha de molt generals al costat d'altres de molt particulars. *Europa 2020* no pretén ser exhaustiu, en particular pel que fa a les actuacions que s'esperen dels estats membres. La mateixa Comissió recomana que, encara que els 27 estats comparteixen les grans metes previstes, adaptin el projecte a la seva situació particular i l'ajustin a la realitat de desenvolupament real i potencial particular. No cal dir que els esforços de la UE i els esforços nacionals s'haurien de reforçar mútuament.

Europa 2020 és un document de directrius i orientacions de política econòmica i empresarial que té molt de valor simbòlic per als estats membres, ja que constitueix un referent per prendre les decisions pròpies. D'altra banda, una mostra de la seriositat amb què la Comissió s'ha pres en casa pròpia *Europa 2020*, la tenim en el fet que ho té en compte en l'elaboració de pressupostos⁷ o el seguiment sistemàtic que es fa del progrés en l'aplicació de les directrius.⁸ En aquest punt agafa relleu considerar la realitat catalana.

6 Només a tall d'exemple podem citar: defensa de la propietat intel·lectual, facilitat per finançar la innovació, impulsar processos productius més respectuosos amb el medi ambient, facilitar les relacions de l'empresa amb l'Administració, ajudar al desenvolupament de nous productes, impulsar infraestructures, propiciar entorns favorables a l'emprenedoria, a la col·laboració entre universitat i empresa o fomentar l'eficiència energètica.

7 Vegeu, per exemple, Comissió Europea, 2011a.

8 Vegeu, també a tall d'exemple, Comissió Europea, 2011b.

5

Catalunya: d'on partim?

Fer una semblança mínimament documentada de l'economia catalana excediria en molt l'abast i l'objecte d'aquest article. Centro l'atenció a recollir d'una manera sintètica característiques rellevants en el marc de la reflexió que ens plantejem, que, recordem-ho, és al voltant del futur i en el marc d'*Europa 2020*. Les característiques i les seves dades bàsiques les presento agrupades en dos blocs diferenciats, un de general i un d'empresarial, i centro les dades en els darrers anys.

5.1

Dades generals

- L'economia catalana en el període 2008-2010 ha generat anualment una mitjana de PIB de 210.700 milions d'euros, cosa que significa un PIB per habitant d'uns 28.600 euros. Un cop harmonitzat, aquest nivell de PIB el 2010 és un 18,7 % superior al del conjunt de la UE-27; respecte a la UE de l'euro, un 9,8 % superior i respecte a Espanya, un 17,3 % més alt.
- D'acord amb la darrera enquesta de població activa, Catalunya disposa de 3.782.000 actius, dels quals 3.007.000 estan ocupats i 775.000 estan aturats; és a dir, té una taxa d'atur del 20,5 %, la més alta d'aquest segle, que va tenir el nivell més baix el 2007 amb un 6,5 %.⁹ El recurs humà ociós és, doncs, molt important malgrat que probablement n'hi hagi una part que està ocupada en economia irregular.
- Un dels fets més alarmants en clau de futur és l'alta taxa d'atur juvenil: un 44,1 % dels menors de 25 anys està aturat en data 2011.¹⁰
- La producció de l'economia catalana és majoritàriament de serveis. El pes d'aquest sector sobre el VAB el 2010 va ser del 71,2 %. El 2011 el sector ha

donat feina a 2,2 milions de persones, un 72,0 % dels ocupats, després que al llarg de la dècada s'hagi mantingut anualment en uns nivells absoluts molt semblants i en uns nivells relatius creixents.

- Si la indústria havia estat un motor històric de l'activitat econòmica, la crisi de la construcció, el procés de globalització i la crisi de mercat dels darrers anys han deixat aquest sector en uns nivells molt baixos. La indústria manufacturera no ha deixat de perdre pes fins a situar-se en un 16,5 % del PIB, procedent del 26 % el 2000. D'altra banda, en el període 2000-2008 la mitjana d'ocupats era de 760.000; el 2011 es va situar en 567.000 després d'un degoteig continu des del 2009.
- El sector de la construcció ha estat molt actiu en la darrera dècada, i va arribar al punt àlgid el 2007, any en què va representar el 10,7 % del VAB. Com a conseqüència de la greu crisi immobiliària que encara dura, el 2010 va aportar el 9,1 % del VAB. L'ocupació en aquest sector va tenir un màxim el 2007, amb 439.000 empleats, però després ha caigut fins a 237.000, un 46 % menys en 4 anys.
- El paper motor de la construcció sobre l'activitat econòmica està sobradament documentat. El nivell que va adquirir al llarg de bona part de la dècada passada potser la història el qualificarà de febrada insòlita. La crisi, en bona part deguda a aquesta febre, ha corregit la situació i l'activitat. Si entre el 2000 i el 2008 s'acabaven anualment a Catalunya 67.000 habitatges, el 2009 se'n van acabar 36.000 i el 2010 i 2011 la mitjana va ser de 19.000, és a dir un 72 % menys que en l'època de màxims.
- El nivell exportador de l'economia catalana en productes industrials és relativament alt, concretament el 2010 es va xifrar en 45.000 milions d'euros. El nivell tecnològic d'aquest tipus d'exportacions, no obstant això, no és de perfil tecnològic alt, com ho mostren els intervals de proporcions sobre el total durant el període 1998-2010:

* Nivell tecnològic alt	12-15 %
* Nivell tecnològic mitjà	47-52 %
* Nivell tecnològic mitjà-baix	12-15 %
* Nivell tecnològic baix	21-26 %

9 INE: EPA, quart trimestre de 2011.

10 Mitjana trimestral.

Quadre 3

Nombre d'empreses amb assalariats i empreses industrials		
Dimensió	Total d'empreses	Empreses industrials
Microempreses (1 a 9 treballadors)	188.393	19.085
Petites (10 a 49 treballadors)	28.000	5.814
Mitjanes (50 a 249 treballadors)	4.820	1.251

5.2

Dades empresarials

- Catalunya disposa d'un teixit empresarial ric que descansa fortament en les pimes. De les 222.061 empreses amb assalariats existents el 2009, 221.213 són pimes, i només 848 són grans empreses. La seva distribució per dimensió i les que d'aquestes són industrials es presenta en el quadre 3.
- La presència d'empreses multinacionals a Catalunya té una llarga tradició. Moltes d'elles van ser a la base de la industrialització del país en alguns sectors, juntament amb empreses de capital local. Actualment, entre les grans empreses amb seu a Catalunya encara és molt significatiu el pes que tenen les estrangeres:
 - * De les 37 empreses amb facturació superior a 1.000 milions d'euros, 17 (un 46 %) són multinacionals estrangeres. De les 20 restants, de control local, les que pertanyen al sector manufacturer, el més exportador, són 7.
 - * De les 14 que facturen més de 2.000 milions cada una, 6 són estrangeres. Cap de les de control local pertany al sector industrial.¹¹
- Una de les mancances clàssiques del sector productiu català és l'absència d'empreses multinacionals de referència mundial en el sector de béns, és a dir, l'equivalent a Volkswagen o Siemens a

Alemanya, Nokia a Finlàndia, Philips a Holanda, Nestlé a Suïssa, Renault o Alstom a França, Pirelli o Fiat a Itàlia, o Rolls Royce a la Gran Bretanya, per posar només alguns exemples de països europeus.

- L'absència de grans grups industrials propis és el que diferencia Catalunya de la resta de països, més que no pas que les empreses siguin de petita dimensió. De fet, una anàlisi comparativa de la dimensió de les pimes demostrava que la pime catalana era una mica més petita que la de la UE-15 (3,9 empleats per empresa enfront de 4,4), la d'Alemanya (7,3) o de la Gran Bretanya (6,0), però que se situava en el mateix nivell que a França i per sobre d'Itàlia, Finlàndia o Suècia (PIMEC, 2009).
- Algunes empreses multinacionals instal·lades a Catalunya han tancat les seves fàbriques en el decurs dels darrers anys. En són exemples els casos de Sony, Samsung, General Electric, Sara Lee, Burberry, Hayes Lemmerz, Lear, Pirelli, Tyco, Fraport o General Electric, entre altres, en consonància amb les estratègies de localització que responen al fenomen de la globalització. Aquestes fugides han significat no només pèrdues de llocs de treball directes i indirectes, sinó també la pèrdua de nivell tecnològic del país i de potencial d'exportació.
- Si han marxat empreses perquè Catalunya no ofereix prou atractiu per ser base de producció a escala internacional, també és cert que s'hi han implantat empreses de sectors de nou desenvolupament, com ara la logística, atretes tant pel mercat interior com pel potencial que té el país per ser porta

¹¹ Dades extretes de *Fomento de la Producción* <<http://www.fomentodigital.com>>, 2011.

d'entrada de mercaderies provinents d'Àsia i destinades a Europa.

- En el conjunt del període 2000-2010 la inversió bruta catalana a l'estranger ha estat molt més gran que la inversió estrangera a Catalunya: 47.583 milions d'euros enfront de 26.638 milions d'euros. Aquesta comparació referida al sector industrial també presenta saldo favorable a la sortida: 16.370 milions d'euros d'inversió a l'estranger, enfront de 10.684 milions d'euros d'inversió estrangera aquí.
- Els fluxos d'inversió en serveis també són favorables a la sortida: 28.294 milions d'euros d'inversió a l'estranger (un 70 % és degut al sector de finances i assegurances) enfront de 14.881 milions d'euros d'inversió estrangera a Catalunya (només un 16 % correspon al sector financer).
- Malgrat el soroll mediàtic que acostumen a provocar els fracassos empresarials, el país continua generant dia a dia casos d'èxit amb empreses que tenen implantació internacional en nínxols de mercat específics i amb posicions molt consolidades. Ramon Aymerich en va fer un recull representatiu (Aymerich, 2007) i n'ha fet recentment una certa actualització (Aymerich, 2011) insistint en allò de més positiu d'un teixit productiu català en profunda transformació. Són emblemàtics els casos d'empreses nascudes i desenvolupades a casa nostra en àmbits tecnològicament avançats, però també en els sectors més tradicionals:
 - * biotecnològiques (Lipotec, Oryzon, Archivel, Grífols, Telstar, Werfen, Laboratoris Hipra)
 - * tecnologies TIC (Digital Legends, Novorama, Ubisoft, Privalia)
 - * sectors tradicionals (Irestal, Comsa-Emte, Casa Tarradellas, Casademont, Metalquímica, Guissona, Mango, Desigual, Boboli, La Farga, Fluidra, Roca, Germans Boada, grup Serhs, Bon Preu...).
- El mateix Aymerich apunta que Catalunya disposa d'un ecosistema empresarial de gran vitalitat amb escoles de negocis, universitats, clústers territorials (Girona, Osona, els Vallès) amb una gran capacitat per generar empresa, sense oblidar les empreses que a recer de La Caixa (Abertis, Gas

Natural Fenosa...) s'han consolidat com a grups multinacionals.

- Les empreses habitualment exportadores són unes 13.500, però la majoria d'elles ho fan en quantitats molt petites: més de 9.000 venen fora menys de 500.000 euros cada una, i més de 5.000 venen menys de 50.000 euros. El 2010, només 16 empreses (1,2 % de totes les exportadores) van tenir unes exportacions superiors a 250 milions i van exportar el 24 % del total exportat, amb una mitjana de 650 milions per empresa.
- En els darrers temps hi ha un cert corrent d'opinió al voltant d'una possible reindustrialització del país, de retorn de produccions que s'havien deslocalitzat anteriorment. Pendent que es configuri si s'escau com un fenomen significatiu, que ara és lluny de ser-ho, no deixa de ser, ara com ara, no més que un bri d'esperança per als defensors del sector industrial català.

Sobre la base d'aquest conjunt de pinzellades de l'estructura econòmica de Catalunya ens preguntem quin pot ser el rol de Catalunya en el concert productiu mundial i quin paper se li assigna a la política empresarial, si és que aquesta qüestió pot ser plantejada, no sense un cert nivell de gosadia, en un document de l'abast d'aquest article.

6

Catalunya: on volem arribar i com hem de fer-ho?

No hi ha cap dubte del protagonisme determinant que tenen els empresaris i les seves empreses en la configuració econòmica d'un país; l'acció política, a través de les polítiques empresarials,¹² només pretén propiciar-ne la competitivitat i el desenvolupament, tasca que té un abast discrecional. L'esquema operatiu de la política empresarial descansa en una seqüència prou coneguda de fixació d'objectius estratègics i l'establiment de mesures per aconseguir-los, com

¹² Vegeu la nota 2.

les que hem indicat més amunt referides a Europa 2020. Les possibilitats de mesures són in comptables (normatives, d'acompanyament, fiscals, financeres i un llarg etcètera) depenent de la voluntat política i dels recursos per dur-les a terme.

Situats a casa nostra, en tractar la política empresarial, és obligat fer referència a les posicions recents i més concretes sobre què necessita el país. Em refereixo als documents del Consell Assessor per a la Reactivació Econòmica i el Creixement (CAREC), format per prestigiosos acadèmics i professionals. Els informes del CAREC suggereixen al Govern català un full de ruta econòmic per accelerar la recuperació i situar l'economia en la senda d'un creixement equilibrat i sostingut (v. CAREC, 2011).

Pel que fa als objectius, d'acord amb el CAREC, a Catalunya és fàcil trobar un consens àmpliament compartit quant a la necessitat d'una economia més oberta i competitiva, al servei d'una societat més cohesionada i equitativa. De manera més específica, el CAREC, sobre la base de la seva diagnosi de l'economia catalana, planteja quatre reptes que considera prioritaris:

1. la creació d'ocupació,
2. la solució de les dificultats de finançament del sector públic i privat,
3. l'acceleració de la productivitat en el sector públic i privat i, finalment,
4. la recuperació de la confiança dels empresaris i dels ciutadans.

Pel que fa a les actuacions que són necessàries, el CAREC fa recomanacions per donar resposta als reptes indicats, la major part d'aquestes, amb incidència empresarial directa¹³ i altres d'entorn (com ara la reforma del mercat laboral) i del sector públic. El CAREC ha generat alguns documents específics de política empresarial que detallen una molt àmplia bateria d'actuacions concretes (de curt, mitjà i llarg

termini, de responsabilitat de la Generalitat, de responsabilitat del Govern central...) que haurien d'afavorir la reactivació i el creixement a Catalunya, i que els interessats poden consultar.¹⁴

7

Algunes propostes específiques per a Catalunya

Entrant en la visió personal de com entenc que haurien de ser les polítiques empresarials amb la vista posada en el 2020 i més enllà, sobre la base del que he exposat fins en aquest punt i d'acord amb la meua visió de l'economia i la societat del país, formulo sis propostes concretes, de diferent abast, la major part de les quals correspondrien, si s'escau, als departaments d'Empresa i Ocupació i d'Economia i Coneixement. L'única pretensió que hi ha darrere d'aquestes propostes és complementar l'ampli cos de praxi i coneixement que hi ha en aquest territori, a partir de les exigències que porta la globalització.

Es tracta d'apunts que intenten fugir de generalitats i que, si s'escau, es podrien desenvolupar de manera individual i profunda.

7.1

Aplicar un "credo" de principis en la política empresarial

La concepció i l'aplicació de la política empresarial hauria de venir guiada per alguns principis generals bàsics que descansen en la creença en els mercats com a mecanisme de coordinació i d'eficiència. Alguns d'aquests són àmpliament compartits. No sobrarà llistar-los. Són els que segueixen:

¹³ Eficiència energètica, el medi ambient com a oportunitat de negoci, impuls de vies alternatives al finançament bancari, millora del tracte fiscal i instruments financers per a les empreses, internacionalització, innovació, reforçament de la dimensió i la productivitat de les pimes, entre moltes altres actuacions.

¹⁴ El lector interessat pot consultar la producció documental del CAREC a <<http://www10.gencat.cat/gencat/App/ava/cat/actualitat/2011/10726consellassessorperlareactivacieconmicacarec.jsp>>. En tancar aquest article al final del gener del 2012 ens consten aquests documents: *Noves vies de finançament al sector privat; Aposta per la política industrial; Un model flexible per a l'activitat de les pimes; Interrelació, recerca, innovació, universitat i activitat productiva; Foment de l'esperit emprenedor*, i *Política energètica*. També, posteriorment, s'hi han afegit documents sobre dimensió empresarial i sobre fiscalitat.

- Principi I: l'actuació pública sobre el sistema empresarial ha de ser la mínima possible. Allò que pot fer el mercat, ho ha de fer el mercat, i l'actuació pública hauria de ser selectiva en els seus objectius i en els recursos que hi destina.
- Principi II: l'actuació pública, quan cal, ha de ser com menys distorsionadora de la competència millor.
- Principi III: l'actuació pública ha de facilitar l'activitat empresarial, no entorpir-la. El marc normatiu s'ha de simplificar al màxim possible i les relacions de les empreses amb l'Administració han de ser àgils i fàcils.
- Principi IV: en matèria d'infraestructures, l'actuació pública ha de prioritzar les que són útils per al sistema productiu d'acord amb els objectius de política empresarial.
- Principi V: el poder polític català, limitat competencialment i econòmicament, ha d'influir sempre que pugui sobre qui té aquests recursos, sigui el Govern central, sigui la UE. És una actuació aparentment feble, però absolutament necessària.
- Principi VI: l'actuació pública sobre activitats al·lunyades del mercat, com per exemple l'R+D, hauria de donar prioritat als projectes orientats al mercat.

7.2

Afegir als objectius d'Europa 2020 la internacionalització de les empreses

Els objectius que marca *Europa 2020* són difícilment renunciabls. Que el creixement sigui intel·ligent (basat en innovació i coneixement) és una necessitat en l'àmbit productiu que és coherent amb l'única sortida que té aquest país per diferenciar-se de les economies emergents i progressar. Del creixement basat en la innovació se n'hauria de derivar un augment de la productivitat, aspecte en què Catalunya té registres comparatius baixos.

Que sigui sostenible és un compromís de respecte amb el planeta que ens ho ha donat tot i que no estem tractant adequadament. Ficar-se entre els capdavaners d'aquesta mena de croada per la sostenibilitat

per la via del mercat diu molt del país que ho fa i segueix situant-lo al capdavant de processos, com al seu dia s'hi va estar en l'àmbit cultural o polític. Que sigui integrador, és també un compromís de perfil europeu al qual Catalunya difícilment pot renunciar.

Els tres objectius indicats estan interrelacionats, i això vol dir que un creixement com el que va tenir la construcció en la dècada passada difícilment es podria repetir per incompatibilitat amb el creixement sostenible, malgrat que fos molt creador d'ocupació. El mateix es pot dir de moltes actuacions en el sector turístic, fetes i en carter.

Tot i subscriure aquests tres objectius, Catalunya també necessita fixar-se com a objectiu nivells més alts d'internacionalització de les seves empreses. Hi ha indicadors que apunten que el camí està iniciat, però crec que és un objectiu imperatiu accentuar la presència empresarial en els mercats exteriors (venent-hi, comprant-hi, col·laborant-hi, produint-hi), perquè el procés de globalització, lluny d'aturar-se, avança.

Tenint present el teixit productiu que té el país i els nombrosos casos d'èxit en nínxols de mercat, proposo un objectiu que probablement és assolible: el 100/10, que el 2020, 100 empreses catalanes estiguin entre les 10 primeres del món en els seus sectors respectius, encara que siguin nínxols de mercat que no interessin les grans multinacionals.

7.3

Prestar atenció preferent i urgent a l'emprenedoria

La regeneració del sistema productiu és un procés espontani que es dona en el mercat de manera continuada, però la crisi actual ha deixat molt malmès el teixit productiu, i la necessitat de regeneració és més important i urgent. Cal prestar, doncs, una atenció especial a la creació d'empreses, a la cultura emprenedora i a la cultura de l'esforç. Sense més i més empreses difícilment es reduirà l'atur. Millor si són empreses basades en el coneixement i la innovació, però això no vol dir que hagin de ser d'alta tecnologia. La innovació inclou millores organitzatives i de

màrqueting encara que s'apliquin en tecnologies convencionals. D'això també se'n derivarien nivells de productivitat més alts.

Així doncs, l'actuació pública hauria de cultivar de manera preferent la cultura emprenedora i de l'esforç, en particular entre la població més jove i per la via de l'educació. L'emprenedor amb projecte de nova empresa s'ha de sentir acompanyat en els seus primers passos. Vivers, incubadores, serveis d'emprenedoria locals, etc. que el país té en l'actualitat conformen una infraestructura de partida molt adequada, però caldria aprofundir-la, racionalitzar-la i organitzar-la de manera que guanyés força i globalitat per a tot Catalunya. És el futur i no s'hi valen esperes.

Proposo la creació d'una xarxa de vivers d'empreses que actuï de manera coordinada, evitant duplicitats, que aprofiti el saber fer existent en el país i que s'estengui a tot el territori. Totes les comarques i tots els municipis amb un cert volum de població haurien de disposar, almenys, de dos o tres vivers empresarials. La gran disponibilitat de naus industrials lliures, la coresponsabilització dels emprenedors i les polítiques d'austeritat en la gestió del programa farien que aquest projecte fos una inversió de gran rendiment per a l'economia del país. La xarxa es podria inspirar individualment en Barcelona Activa, però a nivell català: una Catalunya Activa, amb aquesta o qualsevol altra denominació.

Un col·lectiu sobre el qual caldria incidir de manera especial en aquest context és el dels nombrosos titulats universitaris que es troben sense feina i que es veuen obligats a emigrar. Es pot permetre el país la fuga d'aquest capital intel·lectual? Atès el seu potencial econòmic, cal arbitrar actuacions específiques per retenir un recurs tan valuós per a les empreses o per iniciar nous projectes empresarials.

En la mateixa línia caldria encabir les actuacions en l'àmbit de la captació de talent emprenedor en altres països. Catalunya és un lloc atractiu per instal·lar-s'hi (clima, qualitat de vida, entorn empresarial, universitats...) i per fer carrera en el món dels negocis.

7.4

Impulsar empresarialment recursos propis desocupats

Sigui per la via d'empreses consolidades, sigui a través de noves empreses, proposo una atenció especial al desenvolupament en àmbits en què Catalunya disposa de recursos propis desocupats. La iniciativa hauria de ser empresarial, però l'acció política hi podria ajudar. Lliga bé amb els objectius que ens hem plantejat d'innovació i sostenibilitat. S'hauria de fer un inventari de les possibilitats, i sense més ànim que el d'il·lustrar-ho, heus aquí algunes idees en forma de preguntes per a la reflexió:

1. Un país de sol i de vent com Catalunya, no hauria d'estar al capdavant tecnològic en energies renovables? No es podria generar un teixit de coneixement i productiu al voltant d'aquestes energies, que són objectiu implícit de la UE2020 i que estan destinades a ocupar a llarg termini el lloc que ocupen les energies no renovables?
2. Un país amb la posició geoestratègica de Catalunya i les infraestructures portuàries que té, no hauria de potenciar la creació d'infraestructures i d'empreses del sector logístic, per esdevenir la porta del sud d'Europa? L'objectiu és compatible amb el creixement sostenible UE2020.
3. Un país amb un patrimoni natural i cultural com el de Catalunya, no hauria de potenciar el turisme de qualitat basat en aquests recursos? Per exemple, si Catalunya creés al seu Pirineu, de punta a punta (de l'Alt Empordà a la Vall d'Aran), un macroparc natural sense solució de continuïtat, no seria un reclam de turisme de natura amb valor en el mercat mundial? Preservaria el territori i hi assentaria la població. El mateix podem dir d'una gestió coordinada del gran patrimoni històric i cultural del país.
4. Un país amb una producció agrícola de qualitat, per exemple en el sector dels vins, no hauria de projectar-se molt més comercialment i aconseguir penetracions més grans en el mercat propi, però sobretot en mercats internacionals?

5. Un país amb excel·lència en l'àmbit sanitari i costos competitiu en el marc dels països més desenvolupats, no hauria de potenciar l'exportació d'aquests serveis a través de l'anomenat *turisme sanitari* i altres fórmules?

7.5

Impulsar la cooperació per guanyar dimensió global

L'individualisme català, que té moltes virtuts, impedeix aprofitar possibilitats de col·laboració econòmicament beneficioses. Està àmpliament estesa la preferència individual de ser l'amo de l'hortet, abans que ser titular de, posem per cas, la meitat d'una part d'una finca molt més gran. Molts projectes, si es fan amb socis, poden guanyar escala i competitivitat. Es pot donar entrada a nous socis capitalistes o es poden establir aliances d'empreses per a la comercialització en mercats exteriors, per posar dos exemples.

Fer el pas de tenir actituds més obertes és una qüestió individual dels empresaris, i per a la política empresarial no és fàcil influir-hi, però no pot renunciar a aquest objectiu, encara més si es té en compte que la globalització demana disposar de capacitat suficient per operar en mercats molt amplis i requereix créixer, guanyar dimensió. Una actuació de política empresarial, doncs, que caldria dissenyar, si s'escau, és com cultivar actituds obertes a la col·laboració, més enllà de propostes instrumentals, del tipus del tractament fiscal de fusions, per exemple, que ja existeixen.

7.6

Aplicar alguns principis empresarials al sector públic

Per bé que les polítiques empresarials van destinades al món de l'empresa, l'Administració i en general el sector públic s'haurien d'autoaplicar tres grans criteris econòmics bàsics:

1. Compromís general amb l'eficiència i la productivitat.
2. En els mercats regulats, els preus han de reflectir els costos.

3. El sector privat ha de prestar, amb les salvaguardes de qualitat pertinents i els mecanismes de control que calguin, els serveis públics en què pot ser més eficient que l'Administració.

8

En resum

Catalunya és un país amb un notable desenvolupament econòmic i social, construït sobre la base d'un teixit empresarial ric i diversificat que es troba en ple procés de transformació. La crisi, però sobretot la globalització, han situat l'economia catalana en un moment, si més no, delicat: com es resoldrà l'elevat atur?, com es regenerarà el teixit productiu i cap a on s'orientarà en el marc dels objectius que estableix *Europa 2020*, que subscriu plenament?

L'economia catalana ja ha fet passos en el sentit correcte, com ho mostra la vitalitat exterior de l'economia, però encara resulta insuficient. La política empresarial, amb una llarga trajectòria a casa nostra i amb una escassetat de recursos crònica per la dimensió del teixit productiu, disposa de praxis de referència. En aquest article es fa un nombre limitat de propostes concretes orientades a enriquir, des d'una visió econòmica personal, un cos de coneixements prou ampli. Les propostes són: 1) aplicar un "credo" de principis en la política empresarial; 2) afegir als objectius d'Europa 2020 la internacionalització de les empreses; 3) prestar atenció preferent a l'emprenedoria; 4) impulsar empresarialment recursos propis desocupats; 5) impulsar la cooperació per guanyar dimensió global, i 6) aplicar alguns principis empresarials en el sector públic.

9

Bibliografia

AYMERICH, R. *Fet a casa: La innovació a les empreses catalanes*. "Carta Blanca", 8. Barcelona: Viena, 2007.

AYMERICH, R. "Empresa catalana: els darrers deu anys". *Revista Òmnium* [en línia]. [S. l.: Òmnium], núm. 19 (hivern 2011). <<http://www.omnium.cat/ca/article/pais-empresa-catalana-els-darrers-deu-anys-4133.html>>. [Consulta: 23 febrer 2012].

CAREC. *Informe del CAREC per a la Cimera Econòmica*. Barcelona, Consell Assessor per a la Reactivació Econòmica i el Creixement, 2011. <http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/docs/2011/04/01/14/35/cf2c27ed-07c4-44b2-b57e-ccc6894db3bb.pdf>. [Consulta: 23 febrer 2012].

COMISSIÓ EUROPEA. *COM(2010) 2020: Europa 2020: Una estratègia para un crecimiento inteligente, sostenible e integrador*. Brussel·les: Comissió Europea, 3 de març de 2010. <http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/documents/pdf/20100303_1_es.pdf> [Consulta: 23 febrer 2012].

COMISSIÓ EUROPEA. *COM(2011) 2020 500 final: Un presupuesto para Europa 2020*. Brussel·les: Comissió Europea, 29 de juny de 2011. <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SPLIT_COM:2011:0500\(01\):FIN:ES:PDF](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SPLIT_COM:2011:0500(01):FIN:ES:PDF)> i <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SPLIT_COM:2011:0500\(02\):FIN:ES:PDF](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SPLIT_COM:2011:0500(02):FIN:ES:PDF)>. [Consulta: 23 febrer 2012].

COMISSIÓ EUROPEA. *COM(2011) 815 final. Estudio prospectivo anual sobre el crecimiento 2012: Informe de evolu-*

ción de la estrategia Europa 2020. Annex 1. Brussel·les: Comissió Europea, 23 de novembre de 2011. <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documentss/com/com_com\(2011\)0815_/com_com\(2011\)0815_es.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documentss/com/com_com(2011)0815_/com_com(2011)0815_es.pdf)>. [Consulta: 23 febrer 2012].

OCDE. *OECD Handbook on Economic Globalisation Indicators* [en línia]. [S. l.]: Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), 2005. <http://www.realinstitutoelcano.org/materiales/docs/OCDE_handbook.pdf>. [Consulta: 23 febrer 2012].

OCDE; EUROSTAT. *Oslo manual: Guidelines for collecting and interpreting innovation data*. [S. l.]: Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE): Eurostat, 2005. També disponible en línia a: <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/OECD OsloManual05_en.pdf>. [Consulta: 23 febrer 2012].

PIMEC. *Anuari de la pime catalana 2009*. Barcelona: Petita i Mitjana Empresa de Catalunya (PIMEC), 2009.

PIMEC. *Anuari de la pime catalana 2011*. Barcelona: Petita i Mitjana Empresa de Catalunya (PIMEC), 2011. També disponible en línia a: <<http://web.pimec.org/repositori/documents/actualitat/ca/Anuari%20de%20la%20Pime%20Catalana%202011.pdf>>. [Consulta: 23 febrer 2012].